

United States Holocaust Memorial Museum.

Rozhovor s Františkem Psotou.

RG-50.675*0030

Dobrý den, můžete se mi prosím představit, jak se jmenujete?

Dobrý den, jmenuji se František Psota a narodil jsem se v Topolanech u Olomouce dvaadvacátého ledna devatenáct set dvacet sedm, bydleli jsme tam velice krátce, a pak jsme se přestěhovali do Olomouce.

Co dělal váš tatínek?

Otec byl zaměstnán ve vojenském zásobovacím skladu v Olomouci. Ovšem přišel rok třicet devět a vyhodili ho, Němci.

Měl jste nějaké sourozence?

My jsme byli bohatá, tedy široká rodina, nás bylo celkem pět dětí, jo, jedna sestra a čtyři kluci.

Do školy jste chodil kam?

Začal jsem chodit do školy v takové velké německé obci, ta se jmenovala Hněvotín, ovšem byly tam, byly tam vztahy mezi Čechy dost napjaté, Němci tam... Tam bylo asi devadesát procent Němců a Němci se tam nechovali vůči Čechům kamarádky, bych řekl.

To bylo ještě předtím, než jste se přestěhoval do Olomouce nebo kdy jste chodil do školy v tom Hněvotíně?

Tam byl problém, Němci vůbec nechtěli povolit českou školu tam, během Rakousko Uherska, že, takže po vzniku Republiky se tam přece jenom probojovala ta česká škola, a byla tam takzvaná obecná škola pouze. Po roce asi devatenáct set dvacet pět nebo dvacet šest, jo, Masaryk tam nechal postavit krásnou, úplně novou měšťanku, takže ta vlastně sloužila k vzdělávání Čechů, to byla česká měšťanka z celého okolí Hané.

A v kterém období jste tam chodil do školy, kdy jste tam chodil do školy vy?

Já jsem tam chodil od roku třicet tři do roku třicet čtyři, a pak jsme se přestěhovali do té Olomouce. Do Olomouce jsme se přestěhovali z toho důvodu, že otci bylo nabídnuto domovnictví v jednom baráku tady na Polské ulici, a to bylo asi takových dvě stě metrů od toho vojenského zásobovacího skladu a otec to velmi rád přijal, i když ten byt byl ve sklepě.

No a v té první škole, kam jste chodil, říkal jste, že tam byla většina Němců, německých dětí, chodili s vámi do školy i nějací židé?

V tom Hněvotíně ne.

A bydleli v Hněvotíně nějací židé?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Neznal jsem nikoho, tam měl hlavní slovo farář, starosta a poštovní, to byly jako takové osoby, který tam... tam... tam jako rozhodovaly dost, jo. Já jsem našel otčův občanský průkaz z roku devatenáct set dvacet a představte si, v tom průkazu je obecní razítko, polovina je německá a polovina je česká, čili ta ohleduplnost vůči občanům německé národnosti po vzniku Republiky byla poměrně dost velká, a přesto oni nebyli spokojeni.

No, a když jste přišli do Olomouce, znali jste před válkou někoho, kdo byl židovského původu?

Tak to jsem znal dost lidí, protože Olomouc byla poměrně bohatě jako židovský obsazená, že, tady veškeré fabriky, nejvíc tady byly sladovny, pivovar a obchod, jo, ty byly v židovských rukách a tam se prostě... Ta mládež, ta musela taky chodit někam do školy, takže oni chodili do té... Dříve nebyla, totiž nebyla škola devítiletka, jo, byla obecná a ty další tři roky byla takzvaná měšťanská škola, jo. A ty už obecné školy byly v Olomouci i německé, v těch čtvrtích, jako byl Povel, Novosady a Nový Svět, jo, tam byly ty obecné školy jedna až pět, ty byly německé, skutečně. Ovšem zas péčí nové Republiky byla zas na Povelu, který byl vyloženě německá čtvrť, byla tam postavena krásná škola, která tam stojí dodnes, a tam už jako se vyučovalo jenom česky, tam už se mnou chodili někteří hoši ze židovských rodin, ovšem abych vám pravdu řekl, my jsme to nerozlišovali tohle to. Víte, kdy to bylo vidět? Bylo to vidět tehdy, když se vyučovalo náboženství, a to náboženství převládalo římskokatolické, ovšem po válce potom vznikla i nějaká ta Československá církev a potom samozřejmě i ti chlupci z židovských rodin, ti nechodili do toho našeho náboženství, takže ti měli volno tu hodinku nebo já nevím, jak dlouho, jo. Ale nějak jsme to nekastovali, abych vám řekl, „Ty jsi to, ty jsi to...“ spíš se kastovalo víte jak? „Ten je z bohaté rodiny a ten z chudé,“ jo, tam ten rozdíl byl, protože s námi do té obecné školy na tom Povelu, do té nové, ta byla stavěná asi v roce třicet dva nebo tak nějak, jo, tak tam chodili i hoši a dívky z takových společných rodin, kdy tatínek nebo maminka byla Němka a ten druhý byl Čech, takže tito lidé tam taky chodili, ale vyučovalo se česky, ovšem od třetí třídy se vyučovala němčina povinně. Takže to je tak asi k tomu, já jsem tam chodil na ten Povel do té školy, my jsme se přestěhovali v tom roce třicet čtyři, kdy já jsem končil tu první třídu, tak druhou třídu už jsem začínal na tom Povelu, jo.

Vy jste zmínil, že řada těch sladoven, pivovarů a obchodů byla v židovských rukou, vzpomenete si na jména těch majitelů sladoven, továren, můžete nám vyjmenovat některá z nich?

Tak velká sladovna, jedna z největších, byl Hamburger a syn, dneska tam stojí v Olomouci na tom místě ten hotel Ibis, jestli to trochu znáte, jo. Pak zde byl velký módní obchod Engelman a Heim, pak zde byl obchod s papírem a takovýma různýma potřebama Werner, papír Werner, jo. Ještě jedna... Tady byly asi tři nebo čtyři sladovny, protože slad byl důležitý exportní artikl, že, a tady na té Hané se velice dařilo ječmeni a ten byl základem pro to... Já už si ty jména tak, možná, ještě jedna věc tady byla, tady byl takzvaný... Na Hané se hodně pěstovala cukrovka, a byl tady spolek moravských cukrovarů, jo, tady měl nějaké ředitelství, jo. A to tedy jsem se tam jako setkával s těmi majiteli a akcionáři, že, a to byli tedy židé jako, jo, to je fakt skutečně, ten obchod a továrny byly v rukou... Veliká nevýhoda byla...

Takže po krátké technické pauze se vrátíme zpět k vašim vzpomínkám, říkal jste, že v Olomouci byla celá řada majitelů sladoven, pivovarů, obchodníků židovského původu... Vy jste chodili nakupovat do nějakého židovského obchodu, vzpomenete si třeba na nějaký obchod, kam by vaše rodina docházela nebo kam vy byste chodil nakupovat?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Tak abych vám to tak trochu vysvětlil, víte, ono se chodilo nakupovat k místnímu obchodníkovi na tak zvanou knížku, to se nemuselo platit, on to pouze zapsal, ovšem objevovaly se ve městě postupně takové obchody, třeba jeden se jmenoval Diamant a on dovážel olej, jo, byl to židovský obchod, a ten olej byl samozřejmě potravinový, jo, ten byl jako laciný tam, tak tam se chodilo pro ten olej. Někdy se chodilo do bývalého obchodního domu Aso, Ander a syn, tam zase se hledělo na ty ceny, víte, lacino se tam nakupovalo, a jinak takový ty školní potřeby a to, to se chodilo k tomu Wernerovi, nebo ještě byl tady jeden Drábek, ale to nebyl židovský obchod. Takže... Takový luxusní obchod si vzpomínám, to byl Engelmann a Heim, a ten měl velice luxusní a módní věci pro pány, a ta série toho klobouku, to bylo třeba jenom pět klobouků, aby se ti lidé neměli pocit, že všichni nosej něco stejného, jo, takže on měl kravaty, košile, to všecko bylo velice módní, jenomže jedna nevýhoda byla obrovská tady v Olomouci, víte, ti majitelé těch firem a obchodů samozřejmě uměli česky, ale mezi sebou mluvili německy. Tady se hodně němčilo, v Olomouci, ačkoliv je to v centru Hané, takže ten, řekl bych ten průmysl a ten obchod, tam se sice člověk domluvil česky, ale většinou to byli... Asi ještě z Rakouska-Uherska zvyk mluvit německy, ten obchod se vedl v němčině. A dokonce jednu sladovnu, to asi budete vědět, z který je dneska velká farmaceutická továrna, tu zabral obratem jeden z vůdců nacizmu, jo, to vám přesně neřeknu, byl to doktor nějaký, jo. A on tam začal vyrábět ne slad, ale, já jsem se tomu divil, multivitaminy, ale ten nacizmus ten prodchl těma Němcema tak, že on docílil toho, že ty multivitaminy musely ty německý firmy odebírat, prostě aby měl obchod, jo. A dávat to těm zaměstnancům a my jsme to museli před tím šéfem polykat, to byly takový kuličky, předchůdci vitamínů. Ale jak se ta továrna teď před tím jmenovala, už ani nevím, hodně tady bylo, jak říkám, těch sladoven, pivovary tady byly jeden nebo dva, a tady... Vedl to tady ten Hamburger a syn, to byla vyloženě židovská firma, pak tady byla velká firma h... h... Tiskárenská, Isidor Groab se jmenoval, to byla vyloženě židovská firma, ale on měl zkratku IGO, čili oni ti Němci to tam jaksi nechávali, byl jsem ve městě před týdnem a viděl jsem tam ty Stolpersteine, jo, tady v tom domě bydlel Izidor, s manželkou Izidor Groab, jo. Takže potom, jak jsem začal, jak jsem skončil tu školu na Povelu, jo, to bylo v roce třicet osm, tak jsem začal chodit do měšťánské školy Na Hradě, to byla jedna z nejhezčích měšťánek, která v Olomouci byla, jo, a tam už teda jako, tam už s náma chodili nějaký židovští chlupci, jo, a já abych vám pravdu řekl, já jsem vedle těch kluků, samozřejmě tam byly čtyři třídy, jo, postupovalo se do čtvrté třídy, povinné, a čtvrtá třída byla nepovinná, tak já jsem tam chodil do roku čtyřicet dva, do školy, a tam už s náma chodili taky někteří chlupci z těch německých rodin, a ta už jsem cítil jako, že se tam něco děje, asi tak od roku čtyřicet jedna nebo čtyřicet dva, to přesně nevím. Že se tam něco děje, protože ti chlupci se ztráceli, víte, a nikdo o tom nesměl mluvit a nikdo se o tom nesměl bavit. Já jsem měl třeba...

Já bych jenom ještě, se omlouvám, že vás přerušuju, zůstaňme vlastně ještě chvíličku v tom období před okupací, před německou okupací. Vy jste říkal, že ten obchod se vedl v Němčině, proč jste vlastně zmínil, že se vedl v němčině a že mluvili hlavně německy?

Ne, to nebylo tak, že by přišel zákazník do obchodu a zdravil do německy, ti majitelé mluvili německy, jo, ale abych vám řekl ještě takovou epizodu z toho, my jsme se potom přestěhovali, otec dostal nabídku, že může být správcem jednoho domu, který byl v německé čtvrti, na Nové ulici, jo, ten majitel toho domu byl důstojník československé armády, a v roce třicet osm, při první mobilizaci v květnu byl přeložen do Brna, jo, a teďka u toho baráku... Byla to lákavá nabídka, protože on vlastně byl představený otce v té zásobárně a on ho velice dobře znal, a věděl, že je pořádný, tak mu nabídl, jestli mu tam chce dělat takovýho správce, tam v tom domě bydlelo deset partajů a musela se tam

vybírat činže a platit různý ty, takže otec to vzal, protože tam byla možnost i trochu pole, jo, to byla
The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

dům, nějaký dvorek, jo, za tím dvorkem nějaká zahrada, a potom kus pole, tak otec to vzal, protože nás bylo skutečně sedm, už jsme byli velcí, takže tam byla jako možnost pěstovat nějaký ty plodiny, ovšem ta čtvrt byla z osmdesáti pěti procent německá, jo, a navazovala na obce německé Slavonín, německy Schnobolin, potom Kyselov, německy Giesshübel, no a tam se prostě... Dokud ti Němci nebyli štvání nacismem, teda nějak tou provokací nacistickou, jo, tak jeden druhému jako pomáhal aj, otec třeba neměl koně, tak na orání si tam pozval toho německýho sedláka, jo, on mu to pooral a takhle, ale on přišel potom rok třicet osm, září, a v tom září pronesl Hitler velice štvavý projev, jo, že osvobodí Němce a že, že jsou tam týráni Čechy, a tak dále, možná, že si na to pamatujete, nebo v historii někde, jo, a ti Němci už začínali být jako trošku to... My jsme třeba v roce třicet osm vyvěsili vlajku, ten dům nebyl poschoďovej, ten dům byl přízemní, vyvěsili státní vlajku, protože byl svátek, do rána jí někdo ukradl, čili už se tam projevovala taková nenávisť, víte, děti už potom jako... My jsme s nima hráli, to jsme byli kamarádi, Češi a Němci, že, a děti už z těch rodin potom jaksi už byly vedeny k různým tím, no byly to poměry, víte divné, prostě.

V tom domě, kam jste se přestěhovali v roce třicet osm, jste říkal, že tam bylo deset partají, bydleli tam nějakí židé v tom domě?

Ne. Víte, kdo tam bydlel? Já vám řeknu, kdo tam bydlel, bydleli tam velice chudí lidé, Češi, a pár velice chudých Němců, jo, ovšem zažili jsme tam strašný případ, kdy jeden byt se tam uvolnil, a tehdy aj otec obsazoval ty byty, jo, přišel za ním jeden, promiňte, přišel za ním jako jeden SA mann, tehdy už asi to bylo v roce třicet devět, a on trval na tom, že ten byt musí dostat. Tak otec mu to jako pronajal, ale on tam bydlel snad půl roku a najednou, že se bude stěhovat. A já jsem ty lidi všechny znal, a víte, kam se on stěhoval? To bylo asi v roce čtyřicet, on se stěhoval do bytu, do krásného bytu po židovské rodině.

Po jaké rodině? Vzpomenete si na jméno?

To si nevzpomenu, pane, to si nevzpomenu, protože já jsem je neznal, já jsem tam byl jenom jako ze zvědavosti podívat, jaký mají byt. A já jsem nevěděl, že je to jako židovská rodina, ona mně to potom řekla, že tam bydleli židi a že potom prostě odešli.

Kdo vám to řekl? Kdo vám to řekl?

Ta jeho manželka, ona měla totiž děcko a ona mě občas, když bydleli ještě tam na té Nové ulici, občas jako volala, abych jí šel to dítě pohoupat v kočárku, že musí vařit a takový blbosti, no ženský, tyhlety... On o tom ale nesměl vědět, no. No tak ten život na tý Nový ulici byl potom trošku komplikovaný...

Ještě, proč vám jako dítěti vlastně říkala, že tam, že má byt po židech?

Ani nevím, víte, to nevím, to nevím, ten byt už nebyl v té čtvrti Nová ulice, ale byl na Dobrovského a byl to teda, já jsem tam v tom bytě ani moc nebyl, já jsem to viděl z venku tak, jo, ale byl to, byl to prostě...

Zase jsme trošičku předběhli v čase, já bych chtěl přeci jenom zůstat ještě v tom období před okupací, říkal jste, že jste měl židovské spolužáky, můžete jmenovat některé z nich?

Já si vzpomínám na velkého kamaráda, se jmenoval H... H... H... H... H... nevím, křestní jméno už si nevzpomenu, ale Neumann se jmenoval, jo. Potom jsme měli jednoho velkého kamaráda, ale to bylo

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

tak v roce třicet sedm, ten se jmenoval Harry Kolmar, a byl to, rodiče měl židovské teda jako náboženství, a oni byl emigranti z Rakouska, protože Rakousko byl v roce třicet šest jako... Ten anšlus nebo jak tomu říkali, že, a oni tam nechtěli... Prostě utekli z tý Vídně, a ten chlapec mluvil německy a trochu, trochu se potom možná ale... On se nám taky potom ztratil, věříte tomu? O tom, že ti lidé byli někde odváděni a soustředováni, jsem nevěděl.

Ještě, udržovala vaše rodina nějaké užší styky s někým z židovské komunity nebo s někým židovského původu?

Ano, můj strýc, Jan Čecháček, byl správcem židovského rabinátu a současně pečoval o úklid synagogy, jo. A v období, kdy moje sestra neměla zaměstnání, tak on jí nabídl, že by tam mohla jako dělat takovou jako jeho pomocnici, jo, tak holka měla patnáct, šestnáct let, tak jsme byli rádi, že dostala nějaké zaměstnání, no a nějakou dobu tam v tom prostoru toho templu, jo, té židovské synagogy a toho, tak ona tam fakt pracovala.

Co tam dělala?

Pomocnici.

A u koho? Víte, jak se jmenovala ta rodina, u které pracovala?

Ten strýc, ten Jan Čecháček, tam byl správcem, jo, jako něco lepšího jako domovník, jo. A on se s dovolením toho hlavního rabína, mu dovolili jí tam, aby ho tam zaměstnala, jo, takže ona byla vlastně takovou pomocnicí tam v tom, ona tam dělala úklid, zametala a prostě takové pomocné práce. Takže tam jsme se setkali s různými těma... Já jsem tam, když jsem byl na návštěvě u toho strýce, jo, tak setkal jsem se tam s těma, řekl bych, kněžíma, ale já jsem je neznal, to vám nemohu říct.

Byl jste někdy v synagoze se podívat, vevnitř? Byl jste se podívat někdy uvnitř synagogy?

Byl jsem tam, působilo to na mě velice, velikým bohatstvím a velikým takovým bych řekl... Já jsem tam byl jednou, to bylo úžasný, tam všechno ve zlatě, ta synagoga nebyla tak stará, víte, ona byla stavěná asi nějak tak ke konci Rakousko-Uherska. A já jsem dokonce viděl, viděl ty fotky těch sponzorů, jo, a jedním z těch sponzorů byl taky ten pan Hamburger, to byl velice majetný pán, a díky tady těm zdejšími obchodníkům a továrníkům ta synagoga vznikla, ona vznikla ještě za Rakousko-Uherska, ale já myslím, že těsně před tou světovou válkou nějak tak, já ty data neznám.

Jakou měla zkušenost vaše sestra vlastně z té práce v té synagoze u vašeho strýce? Vyprávěla někdy o židech, kteří tam pracují?

Ani ne, ani ne, ale víte, ona, ona, nějakým způsobem potom se jí to asi přestalo zamlouvat nebo líbit a odešla, ale dostala se, dostala se k další židovské rodině, ta se jmenovala Franěk, a ta, ta vdova měla dvě dcery a měla velkoobchod s porcelánem. A tak ona tam i jako spávala, takže tam měli jako služku jí, pro ty ženské tam jiný možnosti nebylo, takže tam byla, jenomže asi v roce třicet osm, v září, já jsem byl jednou, jednou jsem se tak vydal do města, a tady jsem potkal na náměstí, na Ječmínkovým náměstí, to dneska už neexistuje, ale tam byla cesta ze Slavonína, z německé obce, potom cesta z Nové ulice, a představte si, tam se shromáždili ti místní Němci, to bylo v roce třicet osm, září, říjen, tak nějak, spíš bych řekl září, a ti měli, ti měli kýble vápna, kameny, a první, první co

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

se zastavili, pane, to nebudete věřit, bylo u té, u té sladovny Hamburger a syn, jo, samozřejmě, že on tam měl Hamburger a syn a Hamburger et son, jo, to bylo tady pravidlem. A teď si představte, že ta horda těch Němců z toho Slavonína a těch Němců z té nové ulice, pomalovala ten plot tam u té sladovny „Juden raus!“, „Alle musse bleib Deutsch,“ a řvali a házeli kamení do toho, do těch oken té sladovny, jo. A jak se vyřvali, tak šli dál a já jsem teďko, teď co mě napadlo, že by mohli jít také do té ulice, kde pracuje ta moje sestra u té paní Frankové, u té židovky, jo, tak honem jsem mazal domů a řekl jsem otcovi, co jsem viděl, a on jako váhal nad tím a řekl, že bysme radši vzali tu sestru na noc domů, ona tam byla i na noc, jo, ale shodou okolností ta horda těch asi padesáti nebo šedesáti Němců z těch malých, z těch německých částí Olomouce, ti pokračovali dál do města a ty židovský obchody, všechny, jeden vedle druhého, byly pomalovány židovskou hvězdou a napsaný „Jude,“ takže milý obchod výlohy pana Wenera, jo, výlohy pana Engelmana, Heima, výlohy pana Diamanta a ostatních, jo, ty byly strašně vápnem pomalované, a nebyly ty výlohy ještě tak rozbité, ještě tak neřádili, jenom pomalovali a vyřvali se a potom šli asi někde... A potom asi někam odešli, ti, ti... Zase asi do těch obcí svých, jo, ale to už bylo těsně před zábořem Sudet.

Vy jste zmínil, že celá řada, že zde byla celá řada rodin vlastně smíšených, z Němců, Čechů, židů, znal jste vlastně nějakou rodinu, která by měla členy vlastně různého původu? Čechy, Němce, židy?

Znal jsem dobře tu rodinu těch Franků, tam byly ty dvě dcerky, jo, a sestra si celkem tamten chválila, jenže ta paní Franková s tou rodinou skončili v koncentráku, o ty jsme potom... Jo, moje sestra tam potom musela přestat, protože nasadili jí k nějakému jako, dostala povolání z úřadu práce, že tam musí skončit tu práci a že musí jít někde jinde, to už nevím kde, ale bylo to někde jinde. A tak rodina Frankova ta zmizela někde, prostě někde v koncentráku. Víte, co bylo tady v Olomouci? Tady v Olomouci byla jedna škola, ta se jmenovala Na Hálkové, tam ti místní židi a z okolí, tam je shromažďovali a v noci odváděli na nádraží na vlak.

K tomu se ještě, ještě dostaneme, my jsme se teď bavili hlavně o tom, jací zde byli obchodníci židovští, s kým jste chodil do školy a jaký tady byl život před válkou. Jak se situace židů proměnila po německé okupaci?

Ještě jsem si vzpomněl na jednu velkou firmu, která byla dovozcem, dovozcem jižního ovoce, jak se jmenovala? Možná na to přijdu. Jak se ten život změnil? Pane, já vám řeknu jak, židé dostali žlutý hvězdy a nesměli chodit do divadla, nesměli chodit do kina, mohli chodit jenom do obchodů, kde nebylo napsaný „Židy neobsluhujeme,“ kde nebylo napsáno toto, protože někteří jako... Měli jsme i české nacisty tady jo, tady nebyli jenom prostě Němci nacisti, byli tady i Češi nacisti, i byli sdružení v nějakém spolku, ale já vám neřeknu v jakým, jo.

Vy jste znal nějakého českého fašistu, někoho z okolí, souseda nebo spolužáka?

V okolí sousedů ani ne, ale víte, o tom se ani moc nemluvilo, jo, jenomže... Dokonce maminka mi kdysi říkala, že potkala svého bratrance a ona mu říká, ona mu říká, nějak ho jmenovala tím křestním jménem a on jí říkal, „Už se tak nejmenuju, už se jmenuju jako Jan,“ Hans jako že se jmenuje, „A už se nejmenuju Čecháček, ale Czechacek,“ jo, čili tam jsem něco takový jakýsi, ale proč on šel k těm Němcům, to nevím pane. Ale byly takový případy.

A to byl ten správce...?

Ne, ne, ne, ne, ne, to byl jiný, to byl jiný, nějaký její bratranec, jo.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Vy jste říkal, že se na některých obchodech objevily nápisy proti židům, co se tak objevovalo za nápisy? Vy jste sám viděl nápisy ve městě?

Jo, hodně jsem ještě viděl chodit židů, s tou hvězdou, oni nosili hvězdu židi, že, to bylo ale, to se potom... To se potom nějak vytrácelo, to se potom prostě... Oni byli, ti židé byli strašně diskriminováni, oni měli určitě možnost, v kterou dobu mohou jít nakupovat, jo, a museli tu hvězdu povinně nosit, jo.

Potkal jste, potkával jste takhle třeba i ty vaše spolužáky, vaši spolužáci chodili do školy s hvězdou?

Nevzpomínám si už, ale vím, že třeba nepřišel do školy a nikdo se, to bylo zakázaný, nikdo se nesměl ptát, co se s ním stalo, kde byl, tohle to. Jenom na jednu věc si vzpomínám, my jsme, jak jsem vám říkal, já jsem studoval teda chodil do školy na ten Hrad, to byla krásná budova na hradě, v určitém období, v určitém období se stalo to, že jak byly zabrány Sudety, tak ti učitelé, ti Češi kteří tam nezůstali, tak ti utekli sem do Protektorátu, do... Tehdy ještě myslím ani Protektorát nebyl, tak utekli sem do toho neokupovaného území, jo, to byly, ty Sudety byly první zabrány, jo, a dostali se na tu školu, jo, jenomže Němci nám tu školu potom sebrali a dali nám jinou školu, která byla v horším stavu, jo, na Mořickém náměstí. Čili tak, ale do školy ti chlapi s hvězdou, nevzpomínám si, já jsem spíš viděl, řekl bych tak ty starší občany židovské tu hvězdu nosit, oni tím nebyli moc nadšení, ale museli to nosit, no. Ale nějaké takové fyzické pogromy, to jsem v Olomouci neviděl, akorát vám říkám jeden takový ten první, o kterém jsem vám vyprávěl, ten byl, ten na mě působil velice, velice jako strachově.

Vy jste říkal, že tenkrát ještě nerozbíjeli výlohy...

Ne.

Později byly ty židovské obchody vymláceny?

Nemohu si vzpomenout už, možná jo.

A jak vlastně na tom byli ti židovští obchodníci a majitelé továren a dalších živností po příchodu Němců? Třeba ti, kam jste chodili nakupovat, chodili jste k nim i nadále?

Víte, já jsem v tom roce třicet devět měl dvanáct roků, jo, takže ještě jsem všechno ani tak moc nerozděloval, nerozeznával, jenom jsem viděl, jenom jsem viděl prostě ty lidi, jak chodili takový celkem smutní, že, a tu hvězdu měli, no, a já jsem se do těch kruhů, vyšších, tam jsem se ani nedostal.

Směli dál chodit do synagogy, po příchodu Němců?

Nevím, nemohu vám říct, nevím. Synagoga byla celá do patnáctého března třicet devět, přesně asi v tu noc, to muselo být v noci nějak, já jsem šel do školy, my jsme nikdo nevěděli, že je okupace, a my jsme chodili, protože z té Nové ulice se chodilo pěšky, víte, protože tramvaj a to, to stálo peníze a otec nám nemohl na to dát. A já jsem najednou slyšel obrovský nějaký takový střelení, jo, a podívám se do té, ta ulice se jmenovala předtím ne Javo... Dneska se jmenuje Javořická, tou Javořickou když jdete je možné vidět tou Havlíčkovou až na tu synagogu, jo, denně jsem kolem té synagogy z té Polské chodil, když jsem šel do města, parkem a tak, ale z té Nový ulice už ne, tak jsem se díval a viděl jsem, viděl jsem hořet tu synagogu, ovšem to střelení, víte, co to bylo? To odlítávaly ty plechy z těch kopulí, ohněm, tam nebylo co hořet, tam to musel ten oheň velice být podporován benzínem nebo

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

nějakou hořlavinou, protože ta synagoga měla asi tři kopule, jednu velkou a dvě potom menší, a ta velká, ta největší kopule, ta byla jako nosná, ta byla z ocelový traverz. A ten plamen byl hrozný, takže to jsem... No a já jsem šel, samozřejmě jsem nemohl tam k té synagoze jít, neviděl jsem tam hasiče, nikoho, to prostě hořelo. A já jsem šel a potkal jsem na náměstí, dneska se tomu říká Horní náměstí, tam už jsem viděl toho patnáctého března tu německou armádu, ten den byl škaredý, přšelo a padal sníh.

Vy jste tedy viděl, jak hoří olomoucká synagoga, můžete nám ještě nějak blíže popsat tu scénu, vy jste říkal, že jste k ní nemohl, ta... Byli okolo nějakí vojáci nebo policisté, četníci?

Já jsem šel do školy a ten čas už jsem měl jako vyměřený, víte, že jsem tam těch asi pět set metrů nemohl zajít, jenom jsem jí viděl, že ta synagoga hoří, nějakí lidé snad, čumilové tam asi byli, víte, ale nějaký hasiče nebo někoho, to jsem tam neviděl. Takže k tomu bych vám řekl jenom toto, že ta synagoga prostě... Mohutný plameny, vlastně ta, ta střecha byla pobitá plechem, víte, takže tam jako v podstatě akorát ty kopule, ty prostě... Pak tam, jak jsem šel už potom domů, nebo druhý den jsem viděl jenom ty traverze, tu obrovskou konstrukci té hlavní kopule, jo.

Mluvilo se o tom, kdo to zapálil, tu synagogu, nebo třeba jakým způsobem vlastně začala hořet?

To jsem se dozvěděl později, nemluvilo, víte a ta teorie vznikla v Olomouci asi taková, nebo ty domněnky, je to hrozný, co vám teď řeknu pane, ale že prej to zapálili čeští nacisté.

To vám říkal kdo, že to byli Češi?

Tady jsou takzvané „Dny židovské kultury,“ každý rok, a já jsem na jedné byl a tam se promítal film o historii té synagogy, jo, a ten jistý historik to tam vyprávěl. Nikdo dodnes neví, kdo to přesně zapálil.

Ale v té době se o tom takto nemluvilo?

Alespoň já jsem se k té řeči nikde nedostal.

Byl třeba kolem té synagogy nějaký dav, který by jásal nad tím, že synagoga hoří?

Ne, neviděl jsem tam, z té dálky jsem neviděl nikoho, pár lidí si vzpomínám, že tam jako... Vlastně ono to bylo tak nějakých tři čtvrtě na osm, tak nějak, ten život obchodní začínal v osm hodin, tak pár lidí jsem tam viděl, ale možná tam byli už nějakí takoví organizátoři, kteří k tomu nedovolili ani přístup, ale rozhodně hasiči že by nějak stříkali, to se nechalo vyhořet, jo.

Říkal jste, že jste šel kolem, snad ten samý den nebo ty další dny, jak dlouho tam vlastně byly ty trosky té synagogy nebo co se s tím dělo?

Já si velice dobře vzpomínám na to, jak tam byli povoláni nějakí svářeči, kteří tu kopuli, která byla z ocelových traverz, řezali na kousky tím schweizapárem, no tím... Ale postup, postup té likvidace té synagogy už tak nějak v té paměti nemám, protože víte, byly jiné starosti, že, poněvadž synagoga byla jedna epizoda, a ona se tak těch Olomoučanů ani tak moc netýkala, spíš se týkala těch židovských občanů, že, a ti už předtím pravděpodobně, ta činnost po tom záboru toho pohraničí, těch Sudet takzvaných, jo, tak zřejmě pravděpodobně ty, ty obřady a tak, to už se tam nekonalo, ale jinak ta židovská obec tady v Olomouci byla poměrně dost silná.

No říkal jste, že jeden z těch vašich spolužáků, pan Kolmar, pokud správně říkám jeho jméno,

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Neumann.

Neumann.

Neumann.

Ten, co přišel z Rakouska.

Jo, to je ten Harry Kolmar, jo. Utekli sem před nacisty.

Poté, co došlo k záboru Sudet, uvažovali někteří z těch židů, které jste znal, o tom, že by odešli z Československa, prchli někam do ciziny, slyšel jste třeba od nějakého z vašich spolužáků, že by rodiny plánovaly odejít někam jinam?

Pane, já už jsem tady tak nějak tlumočil, že mě v tom roce třicet devět bylo dvanáct roků, že, čili nějaký takový rozbor, politický názory nebo to, to mi bylo cizí v tu dobu, já jsem věděl, že to byl dobrý kluk, chodil oblečený, občas přinesl nějaký bonbony klukům, žejo, a my jsme ho do té party vzali, i když mluvil třeba německy nebo českoněmecky, jo. Takže tak asi je třeba tu dobu víte, trochu jako... Já jsem se nedostal do nějakých, do nějakých židovských rodin nebo prostě, kde by se vedly nějaký takový hovory. Já jsem se... Já jsem byl akorát, ona ta starost tady byla, víte, když potom toho otce vyhodili z té zásobárny, jo, tak on samozřejmě nemohl zůstat bez práce, on si vždycky tu práci našel, ale stala se taková věc, že asi v roce čtyřicet dva dostal dopis, že by mohl nastoupit do práce zpět, protože ty odvody pro armádu těch Němců, ty byly skutečně už masové, a tam bylo zapotřebí prostě zas těch dělníků a on byl známý jako organizátor a vedoucí pracovní čtyři, že, tak oni mu tam napsali ten dopis, že by mohl nastoupit, ale že musí prokázat, že není židem do třetího... Že není do třetího kolena židem, jo, teďka otec z toho měl obrovský strach, protože můj otec byl nemanželský jako a teď nevěděl, jak si s tím počít, tak já jsem šel s ním a my jsme... Víte, nejvíc dokumentů bylo na farách, jo, tam bylo všechno na tý faře, jo, tak my jsme našli nějaké doklady o jeho mamince, jo, a tak tam bylo potvrzeno, že pochází z nějaké chalupářské rodiny a tak, tak nám to tam ta fara vystavila a oni ho vzali nazpět, jo, na základě toho. Ovšem už ho nedali do té práce, co byl, dali ho k nějaké podřadnější, no, samozřejmě která byla méně honorovaná, ale to jako otec byl rád, že je prostě zase v té zásobárně, no.

Vy jste již zmínil, že židé museli nosit hvězdy a že potom náhle mizeli, vlastně že židé, které jste znal, mizeli z vašich životů. Do kdy mohli hodit třeba vaši spolužáci židovského původu do školy?

Já si myslím čtyřicet jedna, čtyřicet jedna, protože já jsem končil čtyřicet dva. Čtyřicet, čtyřicet jedna, tak v tom období tak nějak, věříte? Ale nikdo se nedozvěděl, kde se ten kluk ztratil, nikdo nám nic neřekl, učitelé, ani ti to nesměli říct, my jsme měli ředitele, ten se jmenoval Eduard Talafant, ten se taky ztratil, ale to byl myslím žido... to byl myslím židovský učitel, víte, ono se to tak nějak nerozdělovalo tak nějak jako to, spíš jsem měl pocit, že v těch třídách se to rozděluje na chudé a bohaté, jo, ale že, „Ty jsi žid,“ to jsme... nebo nějaký odpor k nim, ke klukům, to nebyl, to nemohu říct, protože většinou to byli chlapi, kteří byli velice chytrí a takže prostě kamarádští a tak, tak jsme to nějak... To rozdělování na židy a nežidy, to začali Němci dělat, víte, my jsme to... Jo ano, říkalo se, „Jdi koupit k židovi,“ to se řeklo, to byla běžná věc, protože ten žid měl laciný věci a dával taky na tu knížku, víte, ale že by se to nějak takhle kastrovalo, tam nechodte, nemohu říct. Během Republiky to jsem nepocítil, ba naopak, ty židovské továrny a sladovny, ty zaměstnávali spoustu Čechů, že, tam

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

zřejmě asi pravděpodobně ten majitel té fabriky nebo prostě toho obchodu, on byl pan šéf a zaměstnával Čechy, ale nerozděloval to taky, jestli ten jeho zaměstnanec je žid nebo není, to...

Přesto jsme, když jsme dělali rozhovory s řadou lidí všude možné po Čechách, tak jsme slýchávali případy...

Prosím vás, trochu nahlas, jo.

Jo, pardon, že přesto jsme u jiných pamětníků slyšeli o tom, že například někde se šířily zvěsti o tom, že židé používají k jejich náboženským účelům krev křesťanských dívek, je to něco, o čem byste třeba jako dítě někdy slyšel?

Ano, slyšel jsem o tom, a dokonce při templu, při synagoze, byl takový, takový prostor... Židé slaví Velikonoce také, ale to se jmenuje trochu jinak, jak se to jmenuje, ten svátek? Pesach? No vidíte, tak něco si přeci ještě pamatuju, tak oni si tam postavili takovou zvláštní zelenou boudu, řekl bych, ta bouda vzbuzovala jakýsi, jakýsi tajemství jako bych řekl, jo, že tam se tyto úkony dělají, ovšem já jsem se potom na to ptal strýčka, on mi řekl, že to vůbec není pravda, že snad se tam obětuje beránek s krví nebo s čím, přesně to nemohu říci vám už, jo, a to jsou ty oslavy těch Vánoc, těch Velikonoc, promiňte, ale to, já jsem si potom četl nějakou historii, jo, vím, že tady v republice byly dvě takové velice zajímavé historiky, které, které tu židovskou obec nějak dost špinily, byla to Hilsneriáda, a pak to byla služka Hružová, někde z Vysočiny, tam někde z... Ovšem tehdejší prezident Masaryk, ten strašně proti tomu bojoval, a řekl bych tu komunitu těch židů, jo, on chránil, on řekl, že to jsou pověry a prostě pomluvy, jo. Takže to jsem slyšel o tom také, ale moc jsem na to nevěřil, víte, protože holka, moje sestra byla mladá holka a nic se jí tam nikdy nestalo, možná někdy, víte, někdy mi říkala, přišla domů, že nějaký mladý chasník jí tam, vždyť to byli taky mladí kluci, že jí třeba plácl po zadku, já nevím co, no takový blbosti, no.

Říkal jste, že když se objevila ta nová bouda u synagogy, která vzbuzovala v lidech nějaký pocit tajemství, vlastně kde jste slyšel ty informace o tom, co se tam může dít?

To už si nevzpomenu... Á, to jsou, my jsme jako, víte, viděli, že se to tam objevuje pokaždý okolo velikonoce... Bylo to nějaké tajemné, ale nikdo neřekl pravdu o tom, víte, až potom jsem se mám dojem strýčka ptal, nebo někoho a on mi řekl, je to možný, že ten obětní beránek je jako taková záležitost židovských oslav? Nevíte? Je to možné?

Možné to je.

Takže to oni to takhle jako...

A co se vedlo za řeči, že se tam může dít, v tom domečku? V tom přístřešku?

Nic moc. Nevím, nemohu vám říct.

Ale mluvilo se o tom, že tam můžou právě odebírat krev těm dívkám?

Možná jo, možná jo, možná jo, ta pověra nějaká tady byla, víte, ale zas tak, aby to šlo... Ono se to šeptem spíš tady šířilo tak nějak, víte, ale když se o tom dělaly nějaký protiakce... Prostě každý měl, my jsme měli, křesťané měli Velikonoce, že, a židé měli ten svůj svátek, že, já vím, že tam byla nějaká zvláštnost, že se tam jedly macesy při tom, nějaký půst tam byl při tom, tak přesně to nevím.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Zmínil jste, že v určitý okamžik se museli židé shromáždit do jedné ze škol v Olomouci, a vy jste věděli, že olomoučtí židé se musí v určitý okamžik někam odebrat?

Nevěděl, víte, kde jsem se to dozvěděl? Já jsem totiž všímavej člověk a tam na tý škole, to málo lidí ví, tam na tý škole je cedulka, teda taková jako cedula, „V této škole byli shromážděni židé, židovští občané z Olomouce a z okolí a byli rozděleni do transportu A, B,“ a tak dále, jo, „který směřoval do koncentračních táborů. Odvádění židů se dělo pouze v noci.“ Takže oni na to nádraží šli v noci v těch regimentech, jo. Ta vizitka, ta cedula tam ještě je.

Ale za války, o tom, že židé třeba tu noc odjeli, že židé zmizeli, to jste někde zaslechl nebo...?

Ne, ne, ne. Pane, my jsme ani nevěděli, co jsou to koncentráky, za války, to bylo tak všechno, tak všechno jako bych řekl, utajené, já jsem se o koncentracích dozvěděl fakt až po válce.

Vlastně vrátil se někdo z těch olomouckých židů? Po válce?

Já mám dojem, že jeden chlapec se vrátil, jmenoval se Henry Tzer, ale už každý měl potom víte, my jsme... Nám zabila bomba osmého května tatínka, jo, čili my jsme byli trošičku vyvedeni... My jsme měli rozbitej ten barák, my jsme byli vyvedeni, řekl bych, i z té radosti, že jsme osvobozeni. Protože otec měl padesát šest roků a byl jako hlava rodiny, že, teďka všichni, celá rodina, jsme byli totálně nasazeni, že, já jsem měl, jednoho bratra jsem měl v Essenu, u Kruppa, druhý bratr byl u Technische Nothilfe v Berlíně, třetí bratr byl Wiener Neustadt, Hermann Göring werke, a sestra byla potom, ona po těch, po těch místech u té židovské paní, jak jsem vám říkal, že pracovala, ona se dostala ještě k nějakýmu olomouckýmu velice bohatýmu hodinářovi, jenomže někde zjistili, že on bojoval jako legionář, v Rusku, proti Rakousko-Uhersku, na jeho obchod nalepili plakáty se strašně škaredýma ruskýma zajatcema, jo, pod tím bylo napsaný „Tvoji bratři,“ jo. A obchod mu zrušili a nechali mu pouze hodinářskou dílnu. No a sestra tam potom dostala znovu povolávací rozkaz a musela nastoupit u jednoho vysokého vojenského funkcionáře, který tady byl nebo sloužil u toho letiště v Olomouci, no a tam měla velkej průser.

A tatínka zabila jaká bomba? Jste říkal, že osmého května byl zabit.

To je, to je neuvěřitelná historie, představte si, že my jsme čekali ruskou armádu od Brna, ovšem tam se ta fronta pohybovala, to jsem se potom dozvěděl, pohybovala tam i zpět, jo, takže tam to nešlo. Jeden průzkumný tank se dostal až k Nedvězí, do polí, jo, některý člověk ho tam viděl, a ta Nedvězí, to byla vyloženě německá vesnice, jo, „A řekl, už jsou tady Rusi,“ pár Čechů tam bydlelo, tak ti Češi začali vyvěšovat vlajky, načež, načež ti Němci tam povolali armádu nebo já nevím, prostě nějaký to, ty Čechy tam z toho Nedvězí odvedli na pevnůstku a tam je zastřelili, protože tam ten ruský tank byl teprve průzkumný, tam ještě žádná armáda nebyla, a ti Rusi přišli od Ostravy, od Šternberka, jo, a stalo se, že už asi tak deset dnů předtím nějaká dělostřelecká palba byla vedená k tomu Šternberku, my jsme to slyšeli, jako že ten granát dělá...!!!.. jo, a teďka osmého května ráno otec teda jako říkal, to už není... jako předtím ty dny, to bylo strašný, to byly obrovský transporty německý, to všechno utíkalo do Čech, dokonce se nám stalo, že tam asi šestého, pátého bylo v Praze povstání, šestého přišel nějaký důstojník k nám a žádal po otci ubytování, jo, na jednu noc, a tak někdo nás udal, že máme dva byty, my jsme drželi jeden byt tam pro tu rodinu, pro toho majitele, který tam jezdil na letní byt, jo, tak prostě otec řekl, „Ne, ne, ne,“ a on řekl „Jo, vy máte ten druhý byt, tak já ho chci,“ tak on prostě mu ho ukázal a on řekl, „Ano, tady pan generál se vyspí,“ tak jak se setmělo, tak přišel

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

nějaký chlap, ani jsme ho nepoznali, ještě měl stráž a psa, a ti tam celou noc hlídali, a ráno se zase sebral a někam utekl. Víte, kdo jsem se potom domníval, jestli to nebyl? Jestli to nebyl nějaký generál té ustupující armády, protože to byl vysoký funkcionář, ale to bylo jenom tu noc, to jsme ani nevěděli. A předtím tam stály německý tanky, a ve dne to fotili Rusi, malým letadlem to fotili tam, jo, teď ta fronta tak rychle couvla, že do rána tam byly už sovětský tanky. A já jsem se teda jako, já jsem něco slyšel, jo, protože jsem zažil bombardování Američanů tady v Olomouci, a slyšel jsem nějaký dopady daleko, jo, a říkám si, „To není dobrý, teď toto,“ a mezitím tam přijel nějaký důstojník, vyhnal ty vojáky, kteří tam seděli a odpočívali a „Hibaj на Германа,“ a vytáhl mapu a ptal se otce, protože otec trošku rusky uměl, protože on sloužil na Ukrajině nebo někde tam, jo, odkud tam palba jde a on mu řekl ti jsou tam někde a tam a tam. A ten Rusák, ten ruský důstojník, říká „Baťko, půjdeš se mnou ukázat cestu,“ jo, zavolal nějakou, nějaký tančík nebo nějaké auto, jo, mezitím jsem ale viděl to letadlo, a já jsem říkal, „Letadlo bude bombardovat,“ protože on už pustil pár bomb na to pole, co jsem zaslechl, jo, a všichni jsme tomu ale nevěnovali pozornost, protože tam se střílelo z děl, a ten ruský důstojník si vzal dalekohled, podíval se a říká, „Это ничего, это ничего, Это наши самолеты.“ A ten pilot, já nevím, asi ty bomby házel, to byly tak padesáti nebo šedesátikilové bomby, tak on tu bombu shodil zrovna tam, kde stál ten tančík ruskej, jo, a ta udělala ta bomba velkou díru a zabila toho důstojníka, zabila mého otce a zabila ještě jednoho pána. A já jsem tomu nevěřil, a ti lidé, jak tam byli prostě zvědaví na ty ruský osvoboditele, jo, byli tam všichni, já říkám, „Všichni pryč,“ a jedna paní tam měla dítě, asi tři měsíce, tak tu jsem strhl do sklepa pod těmi kuchyněmi, jo, byly sklepy, tak tím jsem zachránil sebe i jí, no a potom jsem jako vylezl, když jsem viděl, že odletěl pryč, tak jsem vylezl, všude prachu, nebylo ani vidět, no a otec už tam ležel. A bohužel dostal střepinu pod levou nohu a tady je žíla, která... Prostě krev tryskala z něho, no. Tak tím pádem... Pane, to byla strašná doba, věříte? Já kdybych vám to měl celý vyprávět, tak tomu nebudete věřit, my jsme...

Můžu se ještě zeptat na jednu věc? Koncem války docházelo k pomstám Čechů vůči Němcům, byl jste svědkem nějakého násilí vůči německým vojákům nebo civilistům, ze strany Čechů?

Teď jste se dotkl velice závažné otázky, tam na tý čtvrti, na tý Nový ulici, se samozřejmě objevili divocí partyzáni, a byla tam jedna ženská, která říkala, „To byl nacist, zastřelit,“ vzala si Rusa a ten Rus „Pif!“ zastřelil... Čili to jsem jako neviděl, ale slyšel. A já jsem potom honem šel za, na hřbitov, za tím hrobníkem, kterého jsem dobře znal a on mě taky, to byl ale Němec, ten hrobník, jo, ale nedal se k Němcům, protože měl manželku Češku, a ta mu říkala, on se jmenoval Julius, ta mu říkala, „Juste, jak se dáš k Němcům,“ celá rodina byla německá, „já seberu Jitku a Soňu,“ to byly ty děti, který on měl rád, „a odejdeme od tebe.“ Takže on celou válku byl Čechů, jo, a já jsem mu říkal „Pane Varta, stalo se nám to a to, tatínka zabila bomba, můžeme ho jako přivízt?“ On říkal, „Jo, dáme ho do márnice a já vám tam udělám hned hrob.“ Já jsem tam toho otce vzal ještě s bratrem na takový platonáčku vozíčku, jo, a on mi otevřel tu márnici a ta byla plná mrtvol, zastřelených právě díky té partyzánce, protože ona tam právě „Ten a ten, to a to...“

Jak se jmenovala ta partyzánska?

Ona se jmenovala, oni jí říkali Luďa, Lída, dál nevím, ale to bylo, ta se tam najednou objevila, to bylo všelijaký, ty živelnosti, že, a tak ta márnice byla fakt plná Němců, plná těch novouličskejch Němců, který ona jako řekla zastřelit, jo. A tak jsme tam toho otce taky dali do tý márnice, protože nebyla jiná možnost, jo, protože potom po tom osmém květnu, do osmého května bylo takový škaredý počasí dokonce, nebylo ani nějak zvlášť teplo, a pak začalo být strašně teplo a už jsem měl, měli jsme obvau

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

v tom rozbombardovaným bytě ho nechat, že ještě Bůh víc co by dělal. No tak to jsem tam teda viděl, jo, ale víte, co mě naštválo? To už je ale novější historie, nechcete?

Dobře, já vám...

Takže ty případy tam byly, o oběšení vím, o jednom případě, kdy se oběsil, jo, ty případy tam byly.

Já vám zatím děkuju mnohokrát za rozhovor.

Takže po krátké pauze bych rád navázal na náš rozhovor ještě jednou doplňující otázkou, vy jste popisoval tu skupinu Němců v roce třicet osm, jak vlastně šla městem a vykřikovala protižidovská hesla, můžete popsat, co se dělo u té továrny pana Hamburgera?

Já jsem šel náhodou do města a na tom Ječmínkovém náměstí, kde ústí silnice do Slavonína a na Novou ulici, tak tam jsem najednou viděl skupiny lidí, kteří měli kýble s vápnem, hole a kameny, jo, kýble s kamenama, a tito lidé se na tom Ječmínkově náměstí sdružili do jednoho šiku, jo, a první zastávkou, kterou jako udělali, byla ta továrna, sladovna Hamburger a syn, byla to jedna z největších sladoven v Olomouci, jo. A tam se zastavila ta horda těch lidí, začala mohutně tam popisovat „Juden raus!“, „Alle mus bleib Deutsch“ a všechny tyto hesla řvali prostě, mohutně pořvávali tam a těmi kameny tam házeli na tu, na tu sladovnu, protože okolo té sladovny vlastně, u té silnice, byla taková zeď, která byla asi tak, no metr osmdesát, jo, a byl tam vstupní vchod, plechový, a vedle toho vstupního vchodu byla... Vrátný tam byl, že, který jako zapisoval nebo já nevím, jakou tam měl evidenci, kolik aut tam jede s tím ječmenem a tak, jo, takže ten provoz tam byl normální, po celou dobu, protože ten slad, to byl takový artikl, o který byl ve světě zájem. Takže to řvaní, to bylo odstrašující, věříte? Jenom pořád „Juden raus!“, „Juden raus!“, „Alle mus bleib Deutsch“, „Alle mus bleib Deutsch“ a oni tohleto tam tím vápnem taky popsali, jo. A teďka kousek, asi padesát metrů od té fabriky, ta fabrika vlastně navazuje na nádraží Olomouc – Město, jo, je potom jedna ulice, která se jmenuje Zammenhoffova, a tam byla ta moje sestra u té paní Frankové, jo, a já jsem dostal obavu, jestli tam jako taky, když jsem viděl... Z té Nový ulice, my jsme tam měli kamarády Němce, my jsme všichni uměli německy, že, takže já jsem říkal, „Sakra, ona je židovka, aby je tam taky nenapadlo potom jít a prostě...“

A ještě u té fabriky, vy jste viděl, jak hází kamení na továrnu?

No jo, prostě oni se tam vyřvali, namalovali tím vápnem a vyházeli a šli do města, a v tom okamžiku, když jsem viděl, že nejdou do té Zammenhoffové, a šli dál do města, tak já jsem běžel nahoru, znovu domů a řekl jsem to tatínkovi. A tatínek rozhodl, že sestra tam může pracovat, ale přes noc že bude chodit domů, no. Samozřejmě ta paní měla strach a měla pocit, že když je tam víc těch lidí, že tam... Ona byla vdova a měla dvě dcery, že, no ovšem otec rozhodl, tak ona vždycky potom, po té hlavní práci, jo, se šla vyspat a potom zase na směnu tam šla, no. No ovšem trvalo to do té doby, potom přišel rok třicet devět, a pak už někam, ona potom dostala nějaké, nějaký povolání, že někam musí, já už to si tak přesně nevzpomenu, prostě ale...

A když ten dav házel ty kameny na tu továrnu, rozbili něco na té továrně?

Ale ne, to bylo spíš takový, ta továrna za tou zdí stála ještě takových, no, možná deset, patnáct metrů, čili možná že víte, to byla taková hrůza jenom.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

A jestli třeba vymlátili okna, nebo ne?

To tím jenom poškodili, nic zvláštního nedocílili, potom ve městě, já jsem tam byl druhý den, ne ten stejný den, to už bylo potom, to už bylo dost pozdě, a viděl jsem skutečně, ty židovské obchody byly pomalovaný hvězdama židovskýmá, a bylo tam napsaný „Jude“ jo, čili to bylo na hlavním náměstí tam, jo, ona nazpět když už šli, to nevím, věříte? Ovšem musím vám říct jednu věc, když jsem se ptal historiků, jestli si tento první jako projev antižidovství jako zapamatovali, a nějak mě to ani ne to, ta historie to asi jako nějak nezaznamenala, v Olomouci, ale já jsem byl očitý svědek, ano.

Já vám děkuju mockrát za rozhovor.

Splnil jsem vaše přání, jsem rád, pane, ať je to užitečné, ať se z toho děcka poučej, mládež hlavně, víte, protože já vám řeknu, víte, já mám už šestou dívenku jako dobrovolnici, a zjišťuju, že oni vědí o koncentracích, oni vědí o nacismu něco, ale když se jich potom ptám, „Byl váš dědeček v armádě?“ – „Byl.“ Všichni mi potvrdili, že jako ti dědečci, co v té armádě jako bojovali. Ono to s odstupem času, když potom vidíte ty historický záznamy, tak je to... Ten nacismus byl hroznej. Já jsem se dostal... Konec? Dobře.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.